

Türkiye'de Suriye meselesi ve Suriyeliler

Prof. Dr. Sami Şener

Erzincan'da doğdu. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünü bitirdi ve bu bölümde doktorasını yaptı. Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümünü kurdu ve Bölüm Başkanlığı'nın yanı sıra Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Senato Üyeliği görevlerini sürdürdü. İngiltere'nin Leicester ve Southampton, Amerika'nın Iowa Üniversitelerinde araştırmalar yaptı. İnsan kaynakları, yeniden yapılanma, kurumsal değişim ve halkla ilişkiler konularında çok sayıda proje yürüttü ve eğitimler verdi. İnsan Hakları ve Sosyal Araştırmalar Merkezi ile Sosyologlar Derneği'nin dört yıl kurucu başkanlığını yapan Şener, halen Sosyologlar Derneği'nin de başkanlığını yürütmektedir.

Türkiye son üç yıldır Suriye meselesi ile karşı karşıya. Bu olay sadece bir iç savaşın getirdiği problemler dizisi olmayıp; bir yanı sıra uluslararası, diğer yönüyle de iki kardeş toplumun zor zamanda birbirleriyle hangi şartlar içinde ve ne tür duygu ve anlayışlarla birbirleriyle ilişki kurmalarına yol açan dinamiklerin varlığını gösteriyor. Türkiye'ye yönelen uluslararası göç hareketlerini, ağırlıklı olarak çevre ülkelerde yaşayan etnik Türklerin ya da Türk kimliğine kolay uyum sağlayacak etnik kimlik ve kökenlerden gelen kişilerin göçü oluşturmuştur. Bundan farklı olarak son yıllarda Türkiye, çok çeşitli ülkelere çeşitli etnik ve dinsel kökenlere sahip ve farklı amaçlarla gelen ve daha çok "yabancı" olarak nitelenen göçmen gruplarının akımlarına sahne olmuştur (1). Son birkaç yıldır Ortadoğu'da Batılı güçlerin dizayn ettiği politikalar sonunda Irak'tan ve özellikle Suriye'den gelen ve çoğunluğu Müslüman olan göçmenler göç hareketinde en yoğun akımı temsil etmektedir. Bu yazıda, farklı olayların nasıl bir çerçeve içerisinde birbiriyle ilişkili olduklarını sosyolojik açıdan ele almaya çalışacağız.

Suriye'de Savaş ve Göç

Suriye, Osmanlı Devleti zamanında bir vilayetimiz olan önemli kardeş ülkelerden biridir. Özellikle diğer Arap toplumlarına göre Türklere daha yakın ve

birçok özelliği itibarıyla Türklere en fazla benzeyen bir halktır. Osmanlı'nın Batılı güçler tarafından kontrol altına alınıp elinin kolunun bağlandığı bir dönemde Arap ülkelerini çeşitli devletlere ayıran Batılılar, bu ülkelere kendilerine bağlı olan içlerinden bazı azınlık grupları başa getirip, böylece kendi hâkimiyetlerini sürdürmeye çalışmışlardır. Suriye'de de dağ köylerinde yaşayan azınlıklardan olan Nusayrilerden seçtikleri gençleri orduda görevlendirerek ülkenin çoğunluğu olan Müslümanları sindirecek güçler oluşturmuşlardır. Hafız Esad böyle biriydi ve onun dönemi sıkıyönetimleri bile mumla aratacak derecede baskı, zulüm ve katliamlarla dolu bir devirdi.

Hafız Esad, kendi yerine oğlu Beşar Esad'ı getirdiğinde Beşar'ın ilk dönemlerde baskı ve şiddetli azaltıcı politikaları oldu. Türkiye ve bazı ülkelere ilişkileri gelişti. Fakat bir süre sonra dış güçlerin etkisi ve Baas Partisinin baskısı ile tekrar bir zulüm ve şiddet dönemi başladı. Bu durum, yıllardır Esad rejimlerinden eziyet çeken grupları silahlı mücadele noktasına getirdi ve Esad'a karşı bir isyan başladı. Fakat Batılıların Esad rejimine yönelik mücadelede, muhalif grupları desteklemesi beklenildiği gibi kalıcı olmadı. Muhalifler bir süre sonra yalnızlaştı ve Türkiye ve bir iki Müslüman devletten başka onlara yardım eden olmadı. Bu arada önce İran ve ona bağlı Hizbullah teşkilatının, daha sonra da Rusya'nın Suriye'yi desteklemesi ve ağır silah ve

uçak bombardımanına başlamasıyla çoğu Müslüman olan halk, çeşitli komşu ülkelere göç etmeye başladı. Bu göç en fazla Türkiye, Lübnan, Ürdün gibi ülkelere yönelik oldu. Halen de bu göçler az da olsa devam etmekte ve potansiyel olarak da tekrarlanma özelliği göstermektedir.

Suriye, Türkiye için Ne ifade Ediyor?

Suriye, biraz önce de belirtildiği gibi Müslüman bir ülkedir ve Osmanlı'nın eski bir vilayetidir. Suriye'nin diğer Müslüman ülkelerle olan ilgisi gibi, Türkiye ile ortak din, kültür ve tarihi birliktelik gibi önemli bağları bulunmaktadır. Elbette ki ortak aidiyetler bazı sorumluluklar yüklemektedir. Bu yüzden AK Parti Hükümeti de geçmiş hükümetlerin aksine sadece Suriye meselesi ile değil; Filistin, Irak başta olmak üzere tüm sıkıntı içinde olan kardeş toplumlara yönelik ilgi ve çabasını göstermiş ve bu konuda aktif bir siyaset yürüterek bir manada Müslüman halkların hamisi olmuştur.

Türkiye'nin Suriye'ye yönelik dış siyaseti ile ilgili bazı hatalardan bahsediliyorsa da bu konuyu dış politika uzmanlarına bırakarak olayın sosyal, kültürel ve psikolojik yönü üzerinde durmak istiyorum. Suriye halkı aslında Suriye'ye sınırı bulunan Türkiye'deki halkın akrabaları idi. Uzun yıllar önce aynı topraklarda yaşayan insanlar, Batı ülkelerin zorbalığı ve

parçalayıcı politikaları sebebiyle çekilen suni sınırlarla birbirinden ayrılmışlardı. Ailelerin bir bölümü Suriye ve Irak'ta, bir bölümü ise Türkiye'de kalmıştı. Her iki ülkenin geçmişteki yöneticileri bu konu ile ilgili kalıcı ve mantıklı çözümler üretmemişlerdi. Bu yüzden suni olarak parçalara ayrılmış bu ailelerin, hükümetin yakın geçmişte Beşar Esad ile anlaşarak sınırdan geçip birbirlerine ziyaret etmesi sağlanmıştı. Fakat siyasi gerilimin artmasıyla birlikte bu görüşme imkânları da ortadan kalktı.

Savaşın şiddetlenmesiyle yoğun ve büyük kitlelerin göçü başladı. Şu anda dünyanın son yıllarda gördüğü en büyük mülteci kriziyle karşı karşıyayız. Ancak krizin boyutları yeterince konuşulmadığı için bilinmiyor. "Çoğu İstanbullu, mahşeri kalabalıkların arasında onları görmezden geliyor. Küçük şehirlerde, hele de sınıra yakın yerlerde Suriyeli sığınmacıların sayısı çok daha fazla. İşsizlik, enflasyon derken giderek daha fazla "göze batıyor", istenmiyorlar." (2)

Türkiye Hükümeti yoğun ve hızlı bir şekilde gelen göçmenler için geçici barınma mekânları olarak kamplar kurdurdu. Bu kamplarda gelenlere yemek, tıbbi bakım, giyecek ve barınma imkânları sağladı. Zaman içerisinde gelen göçmenlerden durumları iyi olanlar Türkiye'nin çeşitli bölgelerine dağılmaya başladı. Bu dağılma, ya kendilerinin tanıdıkları veya elde ettikleri bilgilere göre seçtikleri yerler

oldu. Fakat bu yoğun ve beklenmeyen göç olayı, sadece ekonomik veya fiziki imkânların karşılanması ile çözülecek bir problem değildi. Nitekim zaman içerisinde göç konusu ile ilgili konuların problemleri yanları ortaya çıkmaya başladı.

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) yaptığı araştırmaya göre, Suriyelilerin yerleşim durumu şu şekilde ortaya çıkmaktadır: "Kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaklaşık dörtte üçü Türkiye'de bir ev veya apartman dairesinde oturmaktadır. Konut koşulları kalabalık sayılabilir. Kamp dışında yaşayanların yaklaşık yüzde 62'si, 7 veya daha fazla insan ile bir arada yaşamaktadır. Kamplarda yaşayan Suriyeli sığınmacıların dörtte üçü ve kamp dışında yaşayanların yarısından fazlası, içinde yaşadıkları konut biriminin iklim koşullarına uygun olmadığını düşünmektedir" (3).

Türkiye'ye göç eden Suriyeliler içinde Suriye istihbaratı veya diğer illegal gruplardan gelen insanların çeşitli vesilelerle masum Suriyeli görünümü ile Türkiye'ye sızdıkları da yaşanan olaylardandır. "Fransa'nın Lille kentinde yaşayan Türk vatandaşı Tuncel Perçin, arabasına aldığı kişilerin Suriye'ye savaşmak için gittikleri iddiası üzerine Fransız polisi tarafından 30 saat sorguya çekildi. BFM TV Televizyonu'nun duyurduğu habere göre, Temmuz 2015 tarihinde tatilini geçirmek için gideceği Türkiye'ye

Suriye'nin diğer Müslüman ülkelerle olan ilgisi gibi, Türkiye ile ortak din, kültür ve tarihi birliktelik gibi önemli bağları bulunmaktadır. Elbette ki ortak aidiyetler bazı sorumluluklar yüklemektedir. Bu yüzden AK Parti Hükümeti de geçmiş hükümetlerin aksine sadece Suriye meselesi ile değil; Filistin, Irak başta olmak üzere tüm sıkıntı içinde olan kardeş toplumlara yönelik ilgi ve çabasını göstermiş ve bu konuda aktif bir siyaset yürüterek bir manada Müslüman halkların hamisi olmuştur.

Suriye'deki savaşın arka planındaki uluslararası plan ve politikaları Türkiye'deki muhalif partiler göremiyor ve belki de görmek istemiyorlardı. Olay, tamamen insanlık meselesi ve özellikle de aynı tarih ve kültürü yaşamış kardeş toplulukların bir dayanışma örneği idi. Öte yandan Suriye meselesini bir mezhep savaşı şeklinde lanse etmeye çalışan uluslararası merkezlerin takipçisi durumundaki bazı yerli basın organı ve siyasi gruplar, Suriye'de halkını zorla kendine tabi kılmak isteyen bir despotu görmezlikten geliyordu.

kadar yol masraflarına katkısı olacak birini bulmak için bir "araç paylaşım" sitesine ilan veren Perçin, ilanına olumlu cevap veren bir aileyi İstanbul'a kadar getirdi. Yanında getirdiği insanların "aile" oldukları için daha güvenilir olduklarını düşünen Tuncel Perçin, bu kişilerin Suriye'ye "cihat" yapmaya gittiğini, pazartesi günü Lille'deki evini basan polislerden öğrendi "(4). Türk güvenlik birimleri savaşla birlikte bu türden çok sayıda girişimle karşılaşmış ve bu tür kişileri anında sınır dışı ederek muhtemel problemleri önlemiştir.

Göçten Rahatsızlık Duyanlar

Suriyelilerin göç olayı aslında çok yönlü ele alınması gereken bir konudur. Öncelikle göç olayının muhatabı sadece Suriyeli Müslümanlar değildi. Suriye'nin Hristiyan, Yezidi ve Hristiyan kesimleri de bu göç krizi içinde vardı. Ayrıca çeşitli olayların sonucunda Irak'tan da Türkiye'ye yönelen bir göç dalgası vardı. Savaşın devam etmesi ve savaşa İran ve Rusya'nın da Beşar Esad'a destek vererek uçak ve diğer ağır silahlarla

katılması, daha büyük katliamların ve neticesinde büyük göçlerin olmasına imkân veriyordu. Bütün bu olanlara karşılık, Batı ve onun büyük paktı Birleşmiş Milletler bir sorumluluk almıyor ve sadece beyanat vererek olayın fiilen dışında kalıyorlardı.

Türkiye, gerek çadır kentlerde ve gerekse şehirlerde Suriyeli ve diğer göçmenlerin yerleşmesine müsaade ederek imkânları ölçüsünde farklı seviyelerde bir yerleşim programı ve güvenlik tedbirleri alıyordu. Ama göç ve onun getirdiği çok yönlü sosyal, ekonomik ve psikolojik problemler, göçmenleri tedirgin ediyordu: "Telaşlı ve kaba adımların arasında ezilmemeye çalışan... Apartman kapılarının, metro girişlerinin önünde oturup çocuklarıyla sessizce dilenen Suriyeli kadınlar artık herkesin aşına olduğu bir manzara."

Göçlerin başlaması ile bir siyasi parti savaşın suçlusunu olarak Hükûmeti sorumlu tutarken, bir diğeri de göçün neden olduğu kargaşadan yola çıkarak Hükûmeti yıpratmaya ve kaostan fayda temin etmeye çalışıyordu. Hâlbuki savaşın arka planında olan uluslararası plan ve politikaları bu muhalif partiler göremiyor ve belki de görmek istemiyorlardı. Olay, tamamen insanlık meselesi ve özellikle de aynı tarih ve kültürü yaşamış kardeş toplulukların bir dayanışma örneği idi. Halk da olayı çoğunlukla böyle değerlendiriyordu. Öte yandan Suriye meselesini bir mezhep savaşı şeklinde lanse etmeye çalışan uluslararası merkezlerin takipçisi durumundaki bazı yerli basın organı ve siyasi gruplar, Suriye'de halkını zorla kendine tabi kılmak isteyen bir despotu görmezlikten geliyordu. Bir basın organındaki şu ifadeler, olayın ne tarihi ve ne de sosyal boyutunu görmeden ideolojik bir yanlılıkla bakıldığını gösteriyor: "Büyük çoğunluğu oluşturan Sünni Araplara gelince, onlar da iktidar partisi ile birlikte Hükûmetin, Sünni tarikatların, cemaatlerin hem yardım hem de örgütlenme sahası oldu" (5).

Halk içinde de bazı gruplar ise bu göç olayından adeta vurgun vurmak istercesine bu yeni göçerlere en izbe yerleri büyük meblağlarla kiralayarak, insanlık dramından kâr devşirmeye kalkışıyorlardı. Bu durum, Türkiye'nin hemen her yerinde rastlanılan bir durumdu. Bir iki siyasi parti ve bazı grupların yabancı düşmanlığı, halkın bir bölümü üzerinde etkisini gösteriyor ve göçmenlerin bir yandan ülkenin geleceğini tehlikeye attığı dile getirilirken, diğer yandan da kendilerinin rahatını bozduğunu söylüyorlardı. Hâlbuki toplumların ileride nelerle karşılaşabileceğini kim bilebilirdi ki? Önemli olan insani değerlere uygun bir tavır ve tutumu ortaya koymaktı. Fakat değerleri zayıflamış bazı kesimlerin, elbette ki böyle büyük ve onurlu bir

düşünce içinde olmaları düşünülemezdi.

Bütün bu olumsuz yaklaşımlara rağmen, Müslüman Türk Halkının çok büyük bir bölümü kendi dindaşları ve kardeşleri için büyük fedakârlıklar içine girdi. Halkın yaklaşık yüzde 80'i göçmenleri bağrına bastı. Onlara "hoş geldin" ve "geçmiş olsun" ziyaretlerinde bulundu, ihtiyaçlarını sordu. Evlerinde bulunan fazla eşyalarını onlara verdi. Bazı insanlar birkaç komşu bir araya gelerek ortak bir bütçe oluşturup, Suriyeli göçmen ailelere yardımlarda bulundu. Hatta bazı aileler Suriyeli aileyi evlerinin müstemilatına alıp çocuklarını kendi çocukları gibi gördüler. Türkiye'de Arapça bilenler Suriyeli ailelerin okul, iş, sağlık ve diğer ihtiyaçları için gönüllü tercümanlık yapmaya başladı. Böylece Türk halkının çoğunluğu kardeşlik hukuku ve insani değerler doğrultusunda dünyaya karşı çok iyi bir sınav vermiş oldu.

Dil Problemin Getirdiği Zorluklar

Suriye'den gelenlerin ana dili Arapça olduğu için, ancak Türkiye'nin güney doğu bölgesinden olanların bir kısmı bu konuda kendilerine destek olabiliyorlardı. Suriyeli göçmenlerin dil eksikliği sebebiyle var olan mağduriyetleri daha da artıyor ve kendilerine olan güvenlerini kaybediyorlardı. Türkiye Hükûmeti, Suriyeli çocukların okullara alınması konusunda imkânlar sağlamasına rağmen, bazı yönetici veya öğretmenler olumsuz tavırlar takınarak yabancılara sıcak yaklaşmıyorlardı. Fakat bu tür olumsuzluklar, çok büyük boyutlara ulaşmamıştı. Çocuklarını Türk okullarına gönderen Suriyeli Anne/Babalar, çocuklarının Türk çocuklarından geri kalmasından dolayı büyük üzüntü duyuyorlardı. Konu sadece dil konusu da değildi. İkinci problem, alfabe konusuydu. Arap çocukları, Latin alfabesine de alışmakta büyük zorluk çekiyorlardı. Bu durum, çocukların okula gitme konusunda isteklerini azaltıyor ve okuldan soğumaya başlıyorlardı. Sonunda hükûmet, bazı okulların sadece Suriyeli çocukların eğitimine tahsis edilmesi kararını verdi. Böylece, okula adapte olamayan ve kendini ezik hisseden çocukların daha rahat eğitim görmeleri sağlanmış oldu. Ayrıca, bazı belediyeler açtıkları Türkçe kursları ile yetişkinlerin de hayata adapte olmalarına yardımcı olmaya başladı.

Göçmenlerin çalışma ve iş bulma sıkıntıları

Suriyeli göçmenler, memleketlerinde yaşama standartlarını ve sosyal konumlarını kaybetmeyi göze alarak Türkiye'ye sığınmaya karar vermişlerdi. Fakat sosyal statüleri bir anda değişmiş, daha önce yaşadıkları hayat şartlarının çok gerisine düşmüşlerdi. Aralarında öğretim üyeleri,

doktorlar, avukatlar, bürokratlar, ekonomistler ve çeşitli mesleklerde çalışan kalifiye insanlar, bir anda işsiz ve becerisiz bir konuma düşmüşlerdi. Bazı kişiler memleketlerinde önemli iş adamları iken, birden işçi seviyesine inmişlerdi. Üstelik başka bir ülkede idiler ve o ülkenin diline de sahip değillerdi. Dolayısıyla nitelikleri bir anda yok olma durumuyla karşı karşıya kalmıştı. Kendilerini ve becerilerini kabul ettirebilmelerinin de ilk şartı Türkçe konuşabilmektir. Bazıları İngilizce bilmeleri sebebiyle belli iş kollarında çalışabilme imkânına sahip olmuştu. Fakat çoğunluğun böyle bir niteliği de yoktu.

İş çevreleri ve kuruluşları, Suriyelilerin Türkiye'de kayıt dışı çalıştırılarak haklarının gereği gibi verilmediğini dile getirmekteydi. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) Türkiye'ye gelen 2,2 milyon Suriyelinin kalıcı olacağı varsayımından yola çıkarak ekonomiye etkilerini araştırdı. Hürriyet'ten Şebnem Turhan'ın haberine göre, "Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HÜGO) işbirliğiyle yapılan çalışmaya göre, Suriyelilerin yüzde 54'ü 18 yaşından küçük, sadece 3 bin 686'sı kayıtlı çalışıyor ve çoğunluğu çocuk 400 bin Suriyeli kayıt dışı, düşük ücretli ve sağlıksız koşullarda istihdam ediliyor. Öyle ki çocuklar eğitimsiz kaldığı gibi Türkiye'deki Suriyelilerin de hem eğitim durumu oldukça kötü hem de işgücü açısından niteliksizler. Suriyeliler Türkiye'deki işgücü piyasasında işsizlik ve kayıt dışı baskısını artırırken çocuk işçiliği sorununu da büyütüyor. Ve Suriyeliler tarafından kurulan işyerlerinin tamamına yakını kayıt dışı."

Bazı Suriyeliler, iyi niyetli Türklerin çabalarıyla onların işlerine ortak olarak iş alanına girmişlerdi. Bazıları ise güvendikleri Türk yatırımcılara belli bir sermaye vererek onlarla kâr ortaklığı yapma durumuna geldiler. Bu tablo herkes için geçerli değildi: "Çoğunluk iki yönden böyle bir imkân elde edememişti. Birincisi, Türkiye'deki kötü niyetli insanların gelen göçmenlerin paralarını kendilerine mal etmesi, ikincisi ise yine önemli sayıda kişinin, Türkiye'ye para getiremeden göç etme durumunda kalmasıydı. Bu iki problem, Suriyelileri yeni bir savaşın eşliğine getirmekteydi. (6)"

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Başkanı Ömer Cihad Vardan, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara başta tekstil olmak üzere emek yoğun sektörlerde iş verip, onların ürettiği ürünleri gümrüksüz Amerika'ya satma konusunda düşünceleri olduğunu açıklıyordu: "Bir grup gazeteciye açıklamalarda bulunan Vardan, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara başta tekstil olmak üzere emek yoğun sektörlerde iş verip onların

ürettiği ürünleri gümrüksüz Amerika'ya satma konusunda bir fikirlere olduğunu kaydetti. Vardan, bu konuyu Türkiye-ABD Ekonomik ve Ticari Stratejik İşbirliği Çerçevesi (ETSİÇ) bünyesindeki iş adamları ile görüşeceklerini, eğer bu fikir onlar tarafından da kabul görürse, ardından bunu hükümetlere tavsiye kararı niteliğinde sunacaklarını ifade etti (7)."

Bazı art niyetli veya uluorta konuşanların söylediğinin aksine, Suriyelilerin Türkiye'nin ekonomisine katkı yapan yönleri, Standard&Poor isimli kredi derecelendirme kurumu tarafından da belirtilerek, bu etkinin Türkiye'nin büyümesine olumlu katkı yapacağı açıklanıyordu. Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Standard&Poor's (S&P), Türkiye'de Hükümetin Suriyelilere verdiği desteğin ve kişisel tüketimin gayri safi yurt içi hasıla (GSYH) büyümesine yüzde 0.2-0.3 katkıda bulunabileceğini açıkladı. S&P hazırladığı raporda Türkiye'ye gelen mültecilerin ülkenin GSYH üzerindeki etkilerinin hafife alındığını söyleyerek, Suriye'de iç savaşın başladığı 2011'den bu yana 3 milyon kişinin sınırı geçerek ülkeye girdiğini belirtti. Kurum, mültecilerin birikmiş paralarını ve burada kazandıkları maaşlarını Türkiye'de harcayarak tüketimi artırdıklarını belirtti. (8)" Aslında, göçmenlerin Türkiye'ye getirdiği para ve altın miktarın daha da fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Kötü Niyetli Çevrelerin Suriyelileri Kullanması

Türkiye'de var olan yeraltı ve illegal çevrelerinin bu yeni gelen Suriyeli göçmenleri kendi amaçlarına alet ederek onları kullanmaları, yaşanan dramın daha da katlanmasına yol açan bir dizi problemi gündeme getirmekteydi. Suriye'den gelen göçmenlerin hepsinin iyi aile ferdi ve problemsiz insanlar olduğunu söylemek durumunda değiliz. Her toplumun içinde sağlıksız ve problemlili insanlar bulunmaktadır. Gazete ve haber ajanslarından da takip edildiği gibi Suriye'den bazı istihbarat elemanları ve terörist gruplara mensup insanlar da sızmakta ve Türkiye'yi karıştırmak istemektedirler. Dolayısıyla Suriyelilere yönelik politikalar geliştirilirken böyle düşman ve zararlı grupları da göz önüne alarak tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Bu istismlardan biri, maddi imkânı yeterli olmayan ailelerdeki kadınları, bazı kadın tüccarlarının ele geçirerek çalıştırmaları ve böylece hem bu insanları ve hem de toplumu, ahlak dışı bir uçuruma sürüklemeleriydi. Bazı doktorlar, kendilerine gelen Suriyeli hastalarda cinsel hastalıkların yaygın olduğunu fark etmişlerdir. Emniyet kuvvetleri de, kadınları çalıştıran bazı grupları tespit etmişlerdir.

"Asayiş Büro Amirliği'ne bağlı ahlak polisleri, İskenderun'da Suriye uyruklu kadınlara fuhuş yaptırıldığı ihbarı üzerine harekete geçti. Yapılan çalışmalarda bazı Türk erkeklerin Suriyeli kadınlara para karşılığı müşteri bulduğu ve kadınların da erkeklerle otellerde birlikte olduğunu belirleyen polis, Meydan Mahallesi, Yaşar Doğu Caddesi, Yeni Şehir Mahallesi, Ziya Gökalp Caddesi ve Akçay'da bulunan otellere operasyon yaptı. (9)"

"Suriye'de süren iç savaştan kaçarak Adana'ya gelen bir kadın yine Suriye'den kaçan 2 kadına "Hem eğleneceksiniz hem de para kazanacaksınız" diyerek kandırıp fuhuş yaptırırken yakalandı. Olay Adana'da gerçekleşti. Polis, Adana'ya gelen Ravva Haskir (39) isimli bir kadının Suriye'den iç savaştan kaçarak Adana'ya gelen ve zor durumda olan kadınları kandırarak fuhuş yaptırdığı ihbarını aldı. (10)"

Ebetteki bu konuya yönelik tedbirler, çok yönlü olmak zorundadır ve halkın da geniş bir desteğinin varlığını ile gerçekleştirilecek nitelik arz etmektedir. Bütün bu durumlar, Suriye'deki göç meselesinin arka planını ve getirebileceği problemleri içine alan karmaşık bir yumak olmuş durumdadır. Bu karmaşıklığı, çeşitli araştırma ve inceleme çalışmaları ile netleştirerek, problemleri böyle bir perspektiften çözmeye çalışmak önem taşımaktadır. Çünkü göç meselesi, çok yönlü boyutlarıyla araştırılması gereken "sosyal bir konu"dur.

Suriyeli Çocukların Eğitimi

Suriyeli çocukların eğitim görmesi, hayati bir konu olmasına rağmen, ailelere rehberlik yapacak ve Türkiye'de geçerli olan kural ve prosedürleri bilecek insanlara ihtiyaç olmaktadır. Hükümetin böyle bir çalışma biriminin olmaması, bu konudaki işleyişi oldukça zorlaştırmıştır. "İstanbul'da yürütülen 3 proje ile öğrenimine devam etmek isteyenlere kurslar ve rehberlik faaliyetleri sağlandı. İstanbul Fatih'te 310 gencin yararlandığı "Yarına Umut Projesi"nde eğitsel faaliyetlerin yanı sıra gençlerin sportif faaliyetlerle serbest zamanlarını değerlendirme hedeflendi. Suriyeli gençler tarafından tiyatro, müzik, izcilik ve halk oyunları gösterileri sahnelendi. Katılımcılar zor zamanlarda kendilerine kucak açan Türkiye'ye ev sahipliği için teşekkür ederken kardeşlik mesajlarını vurguladılar" (11).

"Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi (AFAD) Başkanı Fuat Oktay, Türkiye'nin 10 sınır ilindeki 26 sığınmacı kampında bulunan kız çocuklarının tamamının eğitiminin devam ettiğini belirtti. Oktay, "80 bin öğrenci ve 3 binin üzerinde öğretmenimiz var. Bunun ötesinde kamp

Türkiye, göç meselesini sadece bir dış toplumsal hareket olarak değil, aynı zamanda iç nüfusu ve onun sosyal tutum ve anlayışları ile yaşama tarzını da etkileyecek bir “dış etki” gibi görmek ve buna göre bir tavır almak durumundadır. Hem göçmenler ve hem de göçe maruz kalan bölgelerdeki insanların, yeni bir toplumsal anlayış ve kavrayış içine girdiği kabul edilerek buna yönelik sosyal koruma ve savunma mekanizmalarının oluşturulması şarttır.

dışıyla birlikte toplam öğrenci sayımız 330 bin, yılsonu itibarıyla da 450 bini hedefliyoruz” demektedir.” (12)

Eğitim konusunda Suriyelilere yeni eğitim imkânlarının açılması sebebiyle, bu ihtiyacı karşılamak isteyen ailelerin yalnız veya başkalarından destek olarak eğitim kurumlarına gidip çocuklarını bu kurumlara teslim etmeleri, diğer problemlerinden biraz daha kolay olmaktadır. Ama Suriyelileri bir yük gibi görüp onları kendi imkân ve hayat şartların daraltan kimseler olarak kabul eden ve bu yüzden onlara hiçbir yardım yapmayan kişilerin de az da olsa onların hayata uyum sağlamalarında olumsuz roller oynadıklarından bahsetmek mümkün.

Yetim ve Kimsesiz Çocuklar

Suriye iç savaşının getirdiği en önemli yara, şüphesiz bu savaşta ölen insanların geride bıraktıkları dul eş ve çocuklarıdır. Bu konu, başlı başına bir problem olarak ortaya çıkmıştır. Kamplarda ve şehirlerin belli bölgelerinde çocuklarıyla beraber yaşayan anneler, imkânları ölçüsünde hayatlarını sürdürme mücadelesi içine girmekte ve çocuklarına sahip olmaya çalışmaktadırlar. Bu tür ailelerin büyük ölçüde meslek sahibi olmayan kadınlardan oluştuğunu bilmek gerekiyor. Bu durumda olan bir ailenin kendi geçimini

sağlayacak imkânı olmayacağı için her türlü kötü ve zararlı etkilere açık bulunmaktadır. Bazı Suriyeli hanımların, çevrelerindeki aile veya iş yerlerinde çalışma imkânı buldukları bilinmektedir. Fakat bu kişilerin yaptıkları işi, yine dil eksikliği sebebiyle gereğince yapamadıkları ve bundan dolayı yeterli ücret alamayarak hayatların çok zor bir şekilde sürdürdüklerini de belirtmek gerekir.

Bazı vakıflar, Suriyelilere destek olarak değişik çalışmalar içine girmiş ve devletin eksik bıraktığı bazı görevleri üstlenmişlerdir: “Suriyelilere sağlık hizmetine gönüllü olarak destek veren Suriyeli Ahmet Mayati, temizlik işleri ile de uğraşiyor, belirlenen zamanlarda Hüdâyi Vakfı’ndan gelen iki minibüsle Suriyeli aileleri dolaşiyor ve hasta olan çocuk, kadın ve yaşlıları sağlık merkezine götürülüyor” (13).

Fikset isimli bir sivil toplum kuruluşu Suriye’de eşleri şehit olmuş kadınların hayatlarını sürdürebilmeleri ile ilgili olarak hanımların bilgi ve becerilerini arttırmak maksadıyla bazı kültürel programlar başlatmıştır. Ayrıca bu kuruluş Hatay’da “lego evler” projesi başlatarak onlara hayatlarını sürdürecekt evler inşa etme düşüncesindedir. Dernek, işi ve mesleği olmayan kadınların hayatta kalmalarını sağlamak için kadınlara yönelik mesleki kursları da başlatmayı programına almış bulunmaktadır.

Aslında böyle bir durumda, annelerin özellikleri ve hangi işe yatkın oldukları ile ilgili bir çalışmanın belediyeler tarafından yapılması sağlanabilir ve bu durumdaki Suriyeli kadınların üretim ve beceri imkânları ortaya koyularak daha verimli çalışmalar yapılabilir.

Bütün bu problemlerin yanında, Suriyelilerin Türkiye’de önemli ölçüde çocuk sahibi olduğunu ve bu yeni bebeklerin “Türkiyeli Suriyeliler” kavramının doğmasına yol açtığını söylemek mümkün. Bu çocuklara yönelik, bir rehabilitasyon programının çok yönlü faydalar sağlayacağı açıktır: “Beş aylık saha çalışmasıyla Suriyelilerin en fazla olduğu 18 ilde ekonomide söz sahibi olan 134 kişiyle yapılan görüşmelerle hazırlanan rapor dün açıklandı. Rapor kamunun düzenlemelerinin kalıcı olduğu gerçeğine göre değiştirmesi gerektiğini vurguluyor. Rapora göre Türkiye’de 2,2-2,5 milyon Suriyeli var. 150 bin çocuk Türkiye’de doğdu ve 18 yaşından küçük Suriyelilerin sayısı 1,2 milyon. Beş yıl içinde Suriyeli sayısının 3,5 milyona çıkma ihtimali çok yüksek. Okul çağındaki 600 bin çocuktan ise sadece yüzde 15-20’si eğitim alırken Suriyelilerin yüzde 90’ı kamplar dışında yaşıyor. Kayıt dışı çalışan Suriyelilerin ise Türk işçilerin üçte biri ücretine razı olduğuna dikkat çekiliyor.” (14)

Göçmen Gençlerin Sosyo-Psikolojik Durumları

Suriyeli göçmenlerin en problemlisi alanı, gençlerin muhafaza edilmesi ve yönlendirilmesi meselesidir. Gençler, farklı bir dünyaya adım atarak birçok şeye yeniden başlamak durumunda kalan, henüz kişilikleri oluşmamış gruplar olarak özel bir ilgi alanını oluşturmaktadırlar. Sokağın çok yönlü cazip ve insanı dejenere edici etkilerinin, Türkiye’ye göre daha kapalı ve muhafazakâr bir cemiyet olan Suriyeli gençleri değiştirici etkileri söz konusudur. Bu gençlerin Türkiye’de zamanlarını eğlence, gösteriş ve verimsiz işlerle geçiren yaşama tarzından olumsuz modeller alma ihtimalleri yüksektir.

Kanaatimce bizim modern hayata alışmamış genç insanımızın Avrupa’da yaşadığı psikolojik şokları, Türkiye’de Suriyeli gençler özellikle büyük şehirlerimizde yaşamak durumunda kalmışlardır. Aynı zamanda bu gençlerin geleceklere de pek net değildir. Tam hayata atılacakları bir dönemde karşı karşıya kaldıkları bu göç olayı, çeşitli psikolojik ve sosyal travmalarla daha da zor bir hale gelmektedir. Suriyelilerin çoğunluğunun mali ve statü açısından Suriye’dekinden daha zor şartlar içinde yaşadığını kesinlikle söylemek durumundayız. İşte bu zor şartlara uyum gösterebilme gücü ve tahammülü, büyük ölçüde gençlerin kolayca katlanabilecekleri bir durum değildir. Bu yüzden göçmenlerin en riskli grubunun gençler olduğunu belirtmek durumundayız. Bazı göçmen kadın ve kızlarının, maddi imkânlar karşılığında yanlış ve ahlak dışı ilişkilere meyletmesi zor değildir. Özellikle çok zor şartlar ve imkânsızlıklarla karşı karşıya kalan kadınları, maalesef bu tür alanlara çekecek yüzlerce organizasyon bulunmaktadır.

Bu konuda Gençlik ve Spor Bakanlığının bazı çalışmalarının varlığı bir fırsat olarak söylenebilir: “Gençlik ve Spor Bakanlığı, Suriyeli gençlerin ülkemizde yoğun olarak yaşadığı şehirlerdeki problemleri en aza indirmek için çalışma yapan sivil toplum kuruluşlarına destekte bulunmaya başladı. Bakanlık, 2015 yılında 5 ilde uygulanan 6 projeye yaklaşık 600 bin TL destek sağladı. İstanbul, Siirt, Gaziantep, Kayseri ve Hatay’da gerçekleştirilen Suriyeli sığınmacılara yönelik projelerden 2 bin 250 Suriyeli yardımlardan yararlandı. Kamplarda ve şehirlerde yaşayan Suriyelilere yönelik olarak hazırlanan projelerle onların topluma uyum probleminin giderilmesi ve verilen eğitimlerle aynı zamanda meslek sahibi olmaları da amaçlandı” (15).

Bu tür imkanların, daha fazla artırılması; yaşanabilecek sosyal problemleri azaltabilecektir.

Göçmenlere Yönelik Sağlık Hizmetleri

Hükümet, Suriyeli göçmenlerin sağlık hizmetini kısa zamanda aktif hale getirmiş, verdiği kimlik kartları ile hastanelerde ücretsiz bakım imkânlarını sağlayarak önemli bir problemin önüne geçmiştir. Özellikle sağlıksız yerlerde yaşayan ve savaş ortamının getirdiği fiziki ve psikolojik sıkıntılarla yüz yüze gelen göçmenler için bu durum büyük bir sıkıntının giderilmesini sağladı. Eczanelerden ilaç alma konusunda da önemli kolaylıklar sağlanmış durumda. Bazı eczaneler, Suriyelilere ücretsiz ilaç verebilme hususunda yetkilendirilmesi güzel bir uygulama. Kızılay bu alanda önemli roller üstlenmektedir: “Türk Kızılayı ve Birleşmiş Milletler Göç Komiserliği, Suriyeli misafirlere eğitim ve sağlık gibi alanlarda hizmet sunuyor. Yürütülen hizmetler kapsamında 850 derslikte toplam 68 bin 638 çocuk ve gence eğitim veriliyor. 17 Temmuz 2014 itibarıyla kamplardaki sağlık merkezlerinde 62 bin 216 ameliyat gerçekleştirilirken 18 bin 764 doğum yaptırıldı. Bu merkezlerde verilen poliklinik hizmeti bedeli ise 3,7 milyon lirayı aştı” (16).

Hükümetin aldığı bu tedbirlerin yanında bazı kuruluşlar kendi imkânları ile Suriyelilerin sağlık problemlerini giderici tedbirler almış durumda. “İstanbul’daki Bezmialem Hastanesinin Fatih Polikliniğinde saat 17.30’dan sonra dil değişiyor. Hastane koridoru Suriyeli hastalarla doluyor, Türk doktorlar odalarını Suriyeli meslektaşlarına bırakıyor. Yani Suriyeli hastaları Suriyeli doktorlar muayene ediyor. Proje Yeryüzü Doktorlarının. Amaçları Suriyeli sığınmacıların tedavilerini kendi dillerinde görmesi.” (17)

Suriye göçünden çıkarılacak dersler

Suriye iç savaşı, Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı çok önemli hadiselerden biriydi. Böyle büyük bir göçe bir manada hazırlıksız yakalan Türk Hükümeti, yine de ciddi bir kaos yaşamadı. Fakat çalışmaların çok boyutlu olması, önemli bir koordinasyon beceri ve kültürünün eksikliğini hissettirmektedir: “Koordinasyonsuzluk” bir eksiklikten ziyade kasıtlı olarak üretilmiş bir unsur. Örneğin mültecilere ilişkin herhangi bir konunun her şehirde farklı bir uygulama içinde ele alınması yadırganmıyor. Ancak herhangi bir kurumun içinde bile her departmanın, hatta her departman içinde farklı memurların farklı “tavsiyeleri” ile karşılaşılabiliyor. Bu sadece kural ve yönetmeliklerin bilinmemesinden değil, muhtemelen her memurun kendine has “iş yapma” alışkanlığından besleniyor ve söz konusu “iş yapma” tarzının sonuçta

para üreten bir mekanizmaya işaret etmesi de kimseyi şaşırtmıyor”(18).

Sonuç ve değerlendirme

Türkiye, Suriyeli göçmenler ve muhtemel yeni göç tehditleri ile karşı karşıya kalma durumunda olduğunu, kardeş ülkelere yönelik “hamilik politikası” sebebiyle yeniden yaşayabilir. Aynı zamanda, bu sosyal hareketliliğin karşılaştığı yeni problemler ile de yüzyüze gelebilecektir: “Türkiye’ye dış göç hareketleri ile gelen göçmen nüfusun artışı, birçok kentte çok daha karmaşıklaşan bir yapı ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada hem niceliksel hem de niteliksel bir dönüşüm süreci içindeki Türkiye’ye gelen veya sığınan gruplar; kentlerde sosyal dışlanma, ayrımcılık, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ötekileştirme, kayıt dışı çalışma, yoksulluk gibi sorunlarla baş etmek durumunda kalabilmektedirler” (19).

Türkiye, göç meselesini sadece bir dış toplumsal hareket olarak değil, aynı zamanda iç nüfusu ve onun sosyal tutum ve anlayışları ile yaşama tarzını da etkileyecek bir “dış etki” gibi görmek ve buna göre bir tavır almak durumundadır. Hem göçmenler ve hem de göçe maruz kalan bölgelerdeki insanların, yeni bir toplumsal anlayış ve kavrayış içine girdiği kabul edilerek buna yönelik sosyal koruma ve savunma mekanizmalarının oluşturulması şarttır.

Bu konu öncelikle şehir belediyelerinin yapmaları gereken bir iştir. Belediyenin oluşturacağı göç birimlerinde sosyolog, psikolog ve iletişim alanına sahip uzmanlardan oluşacak bir grubun göç olayını çok boyutlu inceleyerek nasıl bir politika oluşturulacağını belirlemeleri önem taşımaktadır. Her kuruluşun, benzer çalışmalar yaparak; imkan ve eleman kapasitesini verimsiz hale getirilmesi doğru değildir. Yeni şartların ortaya çıkaracağı durumlara cevap verecek ilmi ve organizasyonel bilgi ve anlayış, sosyal problemlerin çözümünü kolaylaştırabilecektir.

Kaynaklar

- 1) İçduygu, Ahmet (2014) Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023, MiReKoç Proje Raporları 1/2014 TÜBİTAK 1001_106K291, <https://mirekoc.ku.edu.tr/sites/mirekoc.ku.edu.tr/files/T%C3%BCbitak%20Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)
- 2) Evin, Mevheş (2015) Suriyeli Mültecilerin Büyük Çaresizliği, Milliyet Gazetesi 2 Şubat <http://www.milliyet.com.tr/suriyeli-multecilerin-buyuk-gundem/ydetay/2007266/default.htm> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)
- 3) AFAD Başkanlık Acil Durum ve Yönetimi Başkanlığı, (2013) Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar, Ankara
- 4) Otomobiline Aldığı Terör Zanlısı Çıktı, Akşam

Gazetesi, 20 Şubat 2016, <http://www.hurriyet.com.tr/otomobiline-aldigi-suriyeliler-teror-zanlisi-cikti-40057869> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

5) Suriye Kutuplaşmanın Neresinde, Evrensel Gazetesi, 23 Mayıs 2016, <http://www.evrensel.net/haber/281229/suriyeliler-kutuplasmanin-neresinde> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

6) Çoğu Çocuk 400 Bin Suriyeli Kayıt Dışı Çalıştırılıyor, T24.com 8, Aralık, 2016, <http://t24.com.tr/haber/cogu-cocuk-400-bin-suriyeli-kayitdisi-calistiriliyor,319466> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

7) DEİK’ten Mülteci İstihdamı, Yeni Şafak Gazetesi, 19 Mayıs, 2016 <http://ekonomi.haber7.com/turkiye-ekonomisi/haber/1956144-deikten-multeci-istihdamini-cozecek-proje> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

8) Suriyelilerin Ekonomiye Doping Etkisi, Hürriyet Gazetesi 9 Mayıs, 2016 <http://www.hurriyet.com.tr/suriyeliler-ekonomiye-doping-etkisi-yapacak-40101432> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

9) İskenderun’da Suriyeli Kadınlara Fuhuş Gözaltısı, Habertürk Gazetesi, 24 Kasım 2014 <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1012415-suriyeli-kadnlara-fuhus-gozaltisi>

10) Suriyeli Kadınlar Kandırıp, Fuhuşa Sürüklendiler, Sabah Gazetesi 28 Ocak 2016 <http://www.sabah.com.tr/yasam/2016/01/28/suriyeli-kadnlari-kandirip-fuhusa-suruklediler>

11) TC Gençlik ve Spor Bakanlığı Basın Odası, 31 Aralık, 2015

12) AFAD Başkanından Açıklamalar, Hürriyet Gazetesi, 29 Mayıs 2016 <http://www.hurriyet.com.tr/afad-baskanindan-carpici-aciklamalar-26285764> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

13) Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriyelilere Yardımı, Akit Gazetesi, 24 Mayıs, 2016 <http://www.yeniakit.com.tr/haber/hudayi-vakfiinden-suriyelilere-saglik-yardimi-177443.html> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

14) Türkiye’de Kayıt Dışı Çalışanların Çoğu Çocuk, Hürriyet Gazetesi, 8 Aralık Hürriyet’ten, A Haber Yorum, <http://sayfala.com/haber/turkiyede-kayit-disi-calisan-cogu-cocuk-400000-suriyeli-var-13833> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

15) Gençlik Spor Bakanlığı Basın Odası, 31 Aralık, 2015, Bakanlık Sivil Toplum Kuruluşlarına Destekte Bulunuyor, <http://www.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/53033/suriyeli-gencler-gencilik-ve-spor-bakanliginin-destegiyle-hayata-tutunuyor.aspx> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

16) Türk Kızılay’ının Suriyelilere Yardımı, 23 Şubat Yeni Şafak Gazetesi, <http://www.yenisafak.com/yazidizileri/kilisiz-yuzde-67si-suriyeli-2087617> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

17) CNN Türk, 18 Nisan 2016 Bezmialem Hastanesinde Suriyeli Doktorlar, <http://www.cnnturk.com/video/turkiye/bezmialem-hastanesi-aksamlari-suriyeli-doktorlar-ve-hastalarina-aiturk> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

18) Suriyeliler ve Türkiye, Mahcupyan, Etyen, 6 Ocak 2016, Sabah Gazetesi, İstanbul, <http://www.usasabah.com/Yazarlar/etyen.mahcupyan/2016/01/06/suriyeliler-ve-turkiye-3> (Erişim Tarihi: 06.06.2016)

19) Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: “Öteki” bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi, Ünal Serdar, 2014, Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, ZIWT Vol. 6, No.3